

ipsi promereri quicquid pult, excepto quod mortem non potest ayterere;
potest tamen per bona opera illam tardare.

V p 3

TUM¹ EGO Prosa tercia, in qua obicit¹ contra praedicta² ostendens³ non posse simul stare liberum arbitrium et prouidentiam. Et⁴ dividitur in duas partes, in quarum prima⁴ probat incompossibilitatem prouidentiae et liberi arbitrii. In secunda super hoc ponit exclamationem metro tertio ibi (m 3, 1) QUÆNAM⁶ DISCORS. Circa primum duo facit. Primo insinuat⁷ ea quæ dicta sunt habere dubitationem. Secundo ponit istius dubitationis rationem ibi (4) NIMIRUM, INQUAM. Circa primum sic procedit. Primo enim Boetius se dubitare⁸ occasione praedictorum insinuat dicens (1) TUM id est tandem finitis dictis Philosophiae EGO, INQUAM, EN id est ecce RURSUS CONFUNDOR DIFFICILIORI⁹ AMBIGUITATE maiorem enim ambiguitatem aliquando incurrit homo expositione veritatis quam falsitatis. Unde ad vitandum¹⁰ difficultatem multi relicto vero ponunt falsum, sicut patet de Zenone, qui volens vitare difficultatem de¹¹ partransitione infinitorum negavit motum,¹¹ ut patet per philosophum in sexto et octavo physicorum. Secundo quærerit Philosophia, quae sit¹² ista dubitatio dicens (2) QUÆNAM, INQUIT, ISTA EST? scilicet ambiguitas VERA ENIM CONIECTO id est praesagio QUIBUS PERTURBARE id est perturbaris. Coniecit¹³ hic Philosophia per locum

1 tum ego . . . obicit OJD(ego 20²(?)R) tum ego inquam (om. PeG) hic obicit PPeG / 2 quod D / 3 ostendens om. PPeG / 4 et dividitur . . . quarum prima om. P / 5 metro tercio om. P / 6 nam P / 7 insinuat infirmat J / 8 Primo . . . dubitare OJRD primo dubitare P primo enim se dubitare PeG / 9 difficillima R / 10 monstrandum O / 11 de . . . motum PeG (motum negavit R transizione D) infinitorum negavit motum OJ infinitorum velut motum P / 12 est PPeG / 13 arguit P /

a communiter accidentibus, quia communiter,¹⁴ quicumque de providentia et libero arbitrio loquuntur, de compossibilitate eorum dubitant.¹⁵ Deinde cum dicit (4) INQUAM ponit Boetius suam dubitationem probans providentiam et liberum arbitrium non esse compossibilia. Et circa hoc duo facit. Et primo eorum compossibilitatem improbat. Secundo excludit vias quibus quidam conati sunt defendere providentiam (65) QUID Igitur. Circa primum ponit tres rationes, quarum secunda incipit ibi (52) AD HAEC SICUTI tertia ibi (55) POSTREMO. Circa primam rationem duo facit. Primo ~~ad haec~~ enim ponit rationem. Secundo excludit quandam solutionem quae dari possit¹⁶ ibi (16) NEQUE ENIM ILLAM. Exprimens¹⁷ ergo Boetius suam dubitationem dicit (4) NIMIMUM, INQUAM, VIDETUR ADVERSARI AC REPUGNARE DEUM PRAENOSCERE UNIVERSA ET ESSE ULLUM LIBERTATIS ARBITRIUM. Quod autem ista duo repugnant et sint incompossibilia, probat consequenter dicens (6) NAM SI CUNCTA DEUS PROSPICIT NEQUE FALLI ULLO¹⁸ MODO POTEST, NECESSE EST EVENIRE QUOD PROVIDENTIA PRAEVIDIT ESSE FUTURUM quia, si non eveniret, falleretur providentia. (8) QUARE SI AB AETERNO NON MODO id¹⁹ est non tantummodo¹⁹ FACTA HOMINUM SED ETIAM CONSILIA VOLUNTATESQUE PRAENOSCIT, NULLA ERIT ARBITRII LIVERTAS scilicet quia omnia eveniunt de necessitate: libertas autem non²⁰ est respectu²⁰ eorum, quae necessario eveniunt. Quod autem Deus praecognoscat²¹ per providentiam²¹ omnis actus voluntatis manifestum est ex predictis, unde et hoc tamquam clarum ponit (10) NEQUE ENIM VEL FACTUM ALIUD ULLUM²²

¹⁴ quia communiter OJR qui contrarium (4) D om. PPeG / ¹⁵ dubitant OJDP dubitanti R dubitando PeG / ¹⁶ posset RP / ¹⁷ exponens PeG / ¹⁸ nullo RG / ¹⁹ id est non tantum modo DPeG id est tantum modo OJR om.P / ²⁰ non est respectu OJ (respectu om. R) D est nisi respectu P (eorum respectu PeG) / ²¹ praecognoscat per providentiam OJ (prenoscatur R cognoscat D) prenoscit P cognoscat PeG / ²² aliud (illud PeG) ullum PPeG aliud nullum OJD aullum R /

VEL QUAZLIBET VOLUNTAS id est actus voluntatis POTERIT EXISTERE NISI
 QUAM²³ PRÆSENSERIT id est præsciverit PROVIDENTIA DIVINA NESCHIA FALLI
 nec²⁴ potest aliter²⁵ evenire quam²⁵ provisum est. (13) NAM SI VALENT
 DETORQUERI ALIORSUM scilicet ut aliter eveniant²⁶ QUAM PROVIS¹E SUNT,
 NON ERIT²⁷ IAM FIRMA PRÆSCIENTIA FUTURI SED OPINIO POTIUS INCERTA
 quia scientia est eorum quae²⁸ non possunt aliter se habere, ut patet
 per philosophum primo posteriorum, opinio fero eorum²⁹ quae sic
 et aliter se habere possunt QUOD IUDICO NEFAS CREDERE DE DEO quod hoc
 multum derogaret nobilitati sui intellectus: igitur non possunt simul
 stare præscientia et libertas arbitrii. Deinde cum dicit (16) NEQUE
 ENIM ILLAM excludit quandam responsonem quae dari possit³⁰ et circa hoc
 duo facit. Primo³¹ enim ponit responsonem. Secundo excludit eam ibi
 (25) QUASI VERO.³¹ Dicit³² ergo (16) NEQUE ENIM PROBO id est approbo
 ILLAM RESPONSONEM, QUA QUIDAM CREDEUNT SE POSSE DISSOLVERE HUNC NODUM³³
 id est hanc difficultatem QUAESTIONIS. (18) AIUNT ENIM NON IDEO QUID
 ESSE VENTURUM, QUONIAM³⁴ PROVIDENTIA PROSPEXIT ILLUD³⁵ FUTURUM ESSE, ³⁵ SED E
 CONTRARIO POTIUS, QUONIAM QUID id est aliquid FUTURUM EST³⁶ ID NON
 POSSE LATERE DIVINAM PROVIDENTIAM quasi³⁷ diceret eventus rerum est
 causa præscientiae et ideo debet ex eventu concludi necessitas præscientiae
 et non e contrario et hoc est quod dicit EOQUE MODO NECESSARIUM hoc
 scilicet quod concluditur de eventu IN³⁸ CONTRARIAM RELABI PARTEM scilicet

23 quam non R quem non D / 24 quia non RD / 25 alicui evenire aliquam R
 alicui (ali) evenire quam D / 26 eveniant O convenient P (-unt PeG) eveniat JRD /
 27 est PPeG / 28 quia OR quod P / 29 est eorum OJD 7 30 posset RP /
 31 Primo . . . vero OJD (ibi quasi vero om. R) et primo eam ponit secundo eam
 excludit quasi vero P ibi quasi vero PeG / 32 quo non dicit R / 33 modum
 PPeG / 34 quoniam quia R quare P / 35 illud futurum esse JP id est
 futurum esse O adfuturum esse R id esse futurum D illud venturum esse PeG /
 36 esse P / 37 quasi . . . provideri om. PeG / 38 om. P /

ut concludatur de præscientia, unde subdit (23) NEQUE NECESSE EST
CONTINGERE QUAE PROVIDENTUR SED QUAE FUTURA SUNT NECESSE EST PROVIDERI.

Deinde cum dicit (25) QUASI VERO excludit istam responsonem. Ubi
considerandum, quod ista responso videtur fuisse Origenis, qui super
epistolam ad Romanos dicit: non propterea aliquid erit, quia³⁹ illud
scit³⁹ Deus futurum sed,⁴⁰ quia futurum est,⁴⁰ ideo scitur a Deo antequam
fiat. Quod duplicitate potest intelligi: uno modo quod eventus rei
sit causa præscientiae secundum rationem consequentiae⁴¹ et sic est responso⁴² vera
licet non sufficiens; alio modo potest intelligi quod eventus rei sit
causa præscientiae secundum existentiam⁴² et sic est falsa et secundum
hunc intellectum improbatur hic a Boetio. Quod autem Origenes negat
scientiam Dei esse causam eventus rei,⁴³ intelligendum est hoc de scientia⁴⁴
secundum quod precise accipitur absque voluntate⁴⁵ adiuncta. Excludit
ergo istam responsonem secundum falsum eius intellectum. Et circa hoc
duo facit. Primo enim dicit quod non facit ad intentionem⁴⁷ præsentis
dubitacionis. Secundo ostendit⁴⁸ quod non habet in se veritatem ibi
(46) IAM VERO. Dicit ergo (27) QUOD VERO LABORETUR id est ista responso
procedit ac si laboretur⁴⁹ querendo QUAE⁵⁰ CUIUS REI CAUSA SIT PRAESENTIALE
NECESSITATIS FUTURORUM AN⁵¹ NECESSITAS FUTURORUM PROVIDENTIALE⁵¹ sed non
est intentio nostra hoc⁵² querere AC NON ILLUD id est ista responso
procedit ac si NON NITAMUR DEMONSTRARE⁵³ ILLUD scilicet NECESSARIUM

39 quod de illud si scit R / 40 sed... est OJRD et PPeG / 41 secundum
rationem consequentie RDPeG secundum rationem consequentem J secundum existen-
tiam OP / 42 responsio ... existentiam om. OP / 43 rei om. D /
44 de scientia om. R / 45 necessitate PeG / 46 eius om. R /
47 intellectum R / 48 ostendit OJ dicit RPPeG om. D / 49 laboretur RD
laboratur P laboraretur JPeG laborares O / 50 quid RD / 51 an
necessitas futurorum providencia OJPe an necessitas futurorum prescience RD
providencie (rel. om.) PG / 52 hic R sic D / 53 nitamur demonstrare O
vitamur demonstrare (demirare J) JRDPPeG /

54

ESSE EVENTUM PRAESCITARUM RERUM QUOQUO MODO SE HABEAT ORDINUS CAUSARUM et tamen
 hoc est quod intendimus ETIAM SI id est quamvis PRAESCIENTIA NON VIDEATUR IN-
 FERRE NECESSITATEM VENIENDI FUTURIS REBUS. Et, ut haec intentio magis pateat,
 declarat eam per exemplum dicens (31) ETENIM SI QUISPIAM SEDEAT, NECESSE EST
 OPINIONEM ESSE VERAM, QUAE CONIECTAT EUM SEDERE; ATQUE E CONVERSO RURSUS sci-
 licet sicut nunc conclusa est necessitas in opinione posita sessione, sicut e
 contrario posita veritate opinionis concluditur necessitas ex parte sessionis,
 quia si DE QUOPIAM VERA SIT OPINIO QUA SEDET, EUM SEDERE NECESSE EST.

55

(35) IN UTROQUE Igitur scilicet et in opinione et in sedente EST NECESSITAS:
 IN HOC id est sedente QUIDEM SEDENDI INEST supple est necessitas IN ALTERO
 VERO scilicet opinione VERITATIS scilicet est necessitas. (36) SED NON IDCIRCO
 QUISQUE SEDET QUA VERA EST OPINIO id est veritas opinionis non est causa ses-
 sionis sed e contrario, unde subdit (37) SED HEC scilicet opinio VERA EST
 POTIUS QUONIAM PRAECESSIT scilicet ordine causaliter QUEMPIAM SEDERE. (39) ET
 ITA CUM CAUSA VERITATIS EX ALTERA PARTE PROCEDAT⁷¹, INEST Tamen IN UTRAQUE
 PARTE COMMUNIS NECESSITAS. Et eodem modo convenit arguere de providentia in
 hiis quae prouidentur, unde dicit (41) PATET RATIOGINARI id est manifestum est
 posse ratiocinando concludere SIMILIA DE PROVIDENTIA REBUSQUE FUTURIS. (42) NAM
 ETSI id est quamvis IDCIRCO PROVIDENTUR QUONIAM FUTURA SUNT ita quod causalitas
 [non sit a parte]

54 que quo PPeG / 55 non om. PPeG / 56 quam OJR / 57 id est sicut
 non J sicut non D / 58 clausa PPeG / 59 e converso R / 60 sessione verita-
 te R / 61 quia om. PPeG / 62 erat PPeG / 63 eum necesse est sedere R eum
 necessarium D / 64 scilicet et D et PPeG / 65 etiam hoc quidem P et hoc qui-
 dem PeG / 66 sequendi J sedenti D / 67 inest om. OJRD / 68 supple est ne-
 cessitas ORD (scilicet est necessitas J scilicet necessitas P necessitas PeG /
 69 compositione P / 70 casuali JPeG / 71 procedat OJD procedit R procedet
 PeG procederet P / 72 communis om. D / 73 quamvis om. R / 74 ita quod
 causalitas sit a parte rerum non a parte providentiae RD /

74 75 76
providentiae, unde dicit NON VERO IDEO EVENIUNT QUONIAM PROVIDENTUR, NICHI-
LOMINUS TAMEN A DEO NECESSSE EST VEL VENTURA PROVIDERI VEL PROVISA EVENIRE
ita quod utriusque parti inest necessitas quamvis alteri tamen causalitas QUOD
SOLUM SATIS EST AD PERIMENDAM LIBERTATEM ARBITRII. Deinde cum dicit (46) IAM
VERO QUAM ostendit quod ista responsio continet in se quandam falsitatem, sci-
licet quia ponit quod aliquid temporale sit causa ~~eterni~~, unde dicit IAM VERO
QUAM PRAEPOSTERUM EST scilicet patet UT DICATUR EVENTUS RERUM TEMPORALIUM ESSE
CAUSA PRAESENTIAE/AETERNAE sed hoc dicitur in ista responione. Unde subdit
(48) QUID AUTEM EST ALIUD ARBITRARI DEUM IDEO PROVIDERE FUTURA QUONIAM SUNT
EGENTURA, QUAM PUTARE QUAE OLIM ACCIDERUNT ESSE CAUSAM SUMMAE PROVIDENTIAE ?
quasi diceret nichil aliud. Deinde cum dicit (52) AD HÆC ponit secundam rationem
ad principale et arguit a proportione dicens AD HÆC scilicet prædicta addenda
est haec ratio SICUTI CUM QUID ESSE SCIO ID IPSUM ESSE NECESSSE EST quia, sicut
se habet notitia præsentis ad præsens ita notitia futuri ad futurum, sic
igitur fit ut eventus præscitae rei nequeat evitari.

75 dicit non vero ideo OJD dicit non iam R subdit non autem ideo PPeG / 76
quia RPPeG / 77 futura R / 78 evenire om. P / 79 quod om. PPeG / 80
inest OJ adest RD est PPeG / 81 tamen ORPeG tantum JD om. P / 82 autem P/
83 quomodo PPeG / 84 est R / 85 rerum om. R / 86 mensione PeG / 87 quod
O / 88 et R / 89 scilicet om. R / 90 hec ratio sicuti cum JRD (sicut om. O)
ratio est ita cum PeG ratio cum P / 91 quid esse . . . est OJRDP [esse] est O^P ;
id om. ORP; necessario R) quid futurum esse novi id ipsum esse veniturum necesse
est cum quid esse scio ipsum esse necesse PeG / 92 notitia . . . futurum OJDPeG
(futuri) futura JD; futurum] futura D) noticia presentis ad presens sic se habet
noticia futuri ad futurum R noticia futuri ad futura P /

Deinde cum dicit (55) POSTREMO SI QUID ponit tertiam rationem ad principale dicens
 93 94 95
 POSTREMO scilicet ratiocinandum est sic SI ALIQUIS ALIORUM id est aliter EXISTIMET
 96 96 97
 QUID ATQUE id est quam SESE RES HABEAT, ID NON MODO id est tantummodo SCIENTIA <NON>
 97 98
 EST SED OPINIO FALLAX LONGE DIVERSA A VERITATE SCIENTIAE. (58) QUARE SI QUID ITA FU-
 99 100
 TURUM EST, UT EIUS EVENTUS NON SIT CERTUS AC NECESSARIUS, QUI id est quomodo PRAESCIRI
 101
 POTERIT ILLUD ESSE EVENTURUM? quasi diceret nullo modo. Quod enim potest non esse
 102
 futurum non potest sciri esse futurum. Et huius assignat rationem dicens (61) SICUT
 103
 ENIM SCIENTIA IPSA EST IMPERMIXTA FALSTATTI, ITA ID QUOD AB EA CONCIPITUR NEQUIT ALITER
 104
 ESSE ATQUE id est quam CONCIPITUR quia, si posset aliter se habere, tunc posset scientia
 105 106 107
 esse falsa. Unde subdit (63) EA NAMQUE CAUSA EST CUR SCIENTIA CAREAT MENDACIO, QUOD
 108
 NECESSE EST QUAMQUE REM ITA SE HABERE UTI SCIENTIA COMPREHENDIT EAM SESE HABERE. Deinde
 cum dicit (65) QUID Igitur improbat modos quibus quidam conati sunt salvare providen-
 109
 ciam. Et circa hoc sic procedit. Primo enim velut dubitando propter rationes iam
 110 111
 dictas querit, quomodo possit salvare divina providentia dicens QUID Igitur? scilicet
 dicemus, ut salvemus divinam providentiam. (66) QUONAM MODO? scilicet poni potest
 112 113
 quod DEUS PRAENOSCIT HAEC FUTURA INCERTA? Secundo cum dicit (67) NAM SI INEVITABILITER
 ponit tres modos quorundam conantum salvare providentiam et eos improbat. Primus
 114 115 116
 modus est, ut dicatur Deum ea quee providet iudicare infallibiliter, quamvis possit non
 [eyenire. Sed istud est omnino

93 ad principale om. PPeG / 94 dum sit R/ 95 quis R / 96 quid atque id est quamque
 sese res habeat OJ quamque res habeat D quid aliorum id est aliter quam atque id est
 quamque res sese habeat R quam res sese habeat C quam res scientie habeat PPeg / 97 id
 non modo id est tantummodo sciencia est OJRD non modo scienciam id est tantum PeG id
 non modo est sciencia id est tantum P / 98 quasi D quia R 99 eius om. R / 100 qui H D
 quid CJP / 101 quod enim potest non esse futurum ORD quod non potest non esse futurum J
 quod enim non potest non esse futurum PeG quod potest non esse futurum P / 102 id quod
 id(ém?) quod J quod OR hic id quod D idem PPeG / 103 aliud PPeG / 104 ubi R / 105
 cum O / 106 quare P quin PeG / 107 semper scientia D / 108 eam om. D / 109 dicens]
 ibidem P / 110 aut R / 111 quo namque OJP / 112 in terra O / 113 inevidenter P /
 114 ut si R / 115 deus D / 116 previdet P / 117

inconveniens, quia tunc falleretur scientia divina, unde dicit (67) NAM SI CENSET
 scilicet Deus EVENIRE INEVITABILITER¹¹⁷ QUAE ETIAM POSSIBILE EST NON EVENIRE, FALLITUR;
 QUOD NEFAS EST¹¹⁸ NON MODO id est tantum modo SENTIRE¹¹⁸ SED ETIAM VOCE PROFERRE immo¹¹⁹
 sentire et voce proferre¹¹⁹ est¹²⁰ magis nefas¹²⁰ quam sentire tantum; proferre¹²¹ vero¹²⁰ vocem
 et non sentire corde¹²¹ est¹²² minus nefas quam sentire et non proferre¹²² nisi forte in
 casu. Alius modus¹²³ est quod dicatur Deus providere futura indeterminate sicut¹²⁴
 futura sunt indeterminate,¹²⁴ sed isto modo non poterit providentia esse certa. Unde
 dicit (70) AT SI DECERNIT¹²⁵ scilicet Deus EA ITA FUTURA ESSE¹²⁵ scilicet quae
 providentur uti¹²⁶ sunt, hoc est indeterminate,¹²⁶ unde subdit UT COGNOSCAT EA¹²⁷
 AEQUE¹²⁸ POSSE FIERI VEL NON FIERI, QUAE EST HAEC PRÄSCIENTIA QUAE NICIL CERTUM NICIL
 STABILE COMPREHENDIT? quasi diceret talis providentia nulla est nisi ridiculosa.¹²⁹
 Unde subdit (73) AUT QUID HOC REFERT id est differt AB ILLO VATICINIO RIDICULOSO
 TIRESIAE scilicet qui¹³⁰ querentibus quare quaedam¹³¹ ab eo praedicta non
 evenirent respondit (75) QUICQUID DICAM AUT ERIT AUT NON ERIT. Ovidius libro
 tertio¹³² Methamorphoseon de isto Tiresia narrat, quod, cum vidisset duos
 angues¹³³ coire, projecto baculo separavit eos et mutatus est in¹³⁴ mulierem. Post
 septennium autem videns eosdem angues coire iterum projecto baculo separavit eos et
 mutatus est¹³⁴ in virum. Cum autem esset disceptatio inter Iovem et Iunonem, utrum in coitu
 esset¹³⁵ maior delectatio viri aut mulieris, electus est Tiresias iudex, qui expertus
 erat sortem utriusque

a III 324 et s.

117 infallibiliter RPPeG / 118 nephas non modo sentire R / 119 voce enim proferre R
 sed eciam vere proferre PeG / 120 est magis proferre nephas Pe / 121 scilicet quod
 profertur voce senciatur corde proferre autem voce id est non sentire corde R /
 122 est minus quam non sentire et proferre R / 123 motus J / 124 sicut . . . indeter-
 minatae om. JD / 125 decernit . . . esse OJ (in futura D) decernit scilicet deus ita
 esse futura R ita decernit etc. at si ita decernit scilicet deus ea ita futura esse?
 ita decernit scilicet (scilicet om. G) deus cuncta futura PeG / 126 uti sunt hoc est
 indeterminate D (est om. R) uti hoc est indeterminate OJPPeG / 127 ea om. PG /
 128 quae R / 129 ridiculosum P / 130 qui RD quae OJP om. PeG / 131 quare quaedam OJRD
 quasi quedam PPe quasi quodam G / 132 tertio scripsi quarto PeG om. OJRD / 133
 agnos PeG / 134 in mulierem . . . mutatus est om. P / 135 abesset R /

l.c.

sexus

SEXUS. Cum autem diceret maiorem esse delectationem mulieris, offensa
 Juno privavit eum yisu. Iupiter autem misertus eius in recompensationem
 amissi¹³⁶ yisus dedit spiritum yaticinandi. Si autem Deus non aliter
 præscit futura nisi isto modo et indeterminate, non habebit scientiam
 de futuris sed opinionem sicut homines habent. Dicit (76) QUID ETIAM
 DIVINA PROVIDENTIA HUMANA OPINIONE PRAESTITERIT, SI UTI HOMINES JUDICAT¹³⁷
 INCERTA QUORUM EVENTUS EST INCERTUS? quasi diceret in nullo.. Tertius
 modus conantum¹³⁸ salvere providentiam¹³⁸ est ut ponantur¹³⁹ evenire
 de necessitate et auferre liberum arbitrium. Primo¹⁴⁰ ergo ponit istum
 modum. Secundo ostendit quæ inconvenientia ipsum consequuntur¹⁴¹
 ibi (84) QUO SEMEL. Ponit ergo istum modum concludens¹⁴² eum necessarium
 amotis aliis, unde dicit (78) QUOD SI APUD ILLUM CERTISSIMUM FONTEM
 OMNIVM RERUM NICHIL POTEST ESSE INCERTI, CERTUS EST EVENTUS EORVM
 QUAE¹⁴³ ILLE PRAESCIERIT¹⁴⁴ FIRMITER FUTURA ex quo ulterius concludit
 dicens (81) QUARE NULLA EST LIBERTAS HUMANIS CONSILIIS ACTIONIBUSQUE
 QVAS DIVINA MENS PROSPICIENS CUNCTA SINE ERRORE

QVAS

136 admissi D / 137 iudicat OR iudicant JDPPeG / 138 conantium
 salvere providentiam om. PPeg / 139 ponatur O / 140 prima P /
 141 consequuntur OJD sequuntur RPeG sequitur P / 142 concludentis P /
 143 quod P / 144 prescivit PPeg /

FALSITATIS ALLIGAT ET CONSTRINGIT AD UNUM EVENTUM. Deinde cum dicit
 (84) QUO SEMEL ostendit quae¹⁴⁵ inconvenientia sequuntur, ¹⁴⁵ si¹⁴⁶
 auferatur liberum¹⁴⁷ arbitrium. Et¹⁴⁸ circa hoc tria facit. Primo
 enim ostendit quae inconvenientia sequuntur¹⁴⁸ ex parte hominum,
 secundo¹⁴⁹ quod inconveniens sequitur ex parte Dei ibi (94) QUOQUE
 NICHIL, tertio quod inconveniens sequitur¹⁴⁹ ex parte coniunctionis
 hominum ad Deum ibi (97) Igitur NEC SPERANDI. Inconvenientia ex parte
 hominum sunt ^{quia}, si¹⁵⁰ non sit¹⁴⁷ libertas arbitrii, ¹⁵¹ quia
 (85) FRUSTRÀ PROPONUNTUR ^{148, 151} HOMINIBUS PÖNE¹⁵² VEL PRAEMIA
 et quod iniuste puniuntur¹⁵³ mali et præmiantur boni¹⁵³ nec¹⁵⁴ erunt
 vicia nec virtutes in hominibus¹⁵⁴ sicut nec in aliis, quae agunt¹⁵⁵
 necessitate naturæ¹⁵⁶ et non libertate animi, unde dicit¹⁵⁷ (84)
 QUO scilicet¹⁵⁸ ut negetur liberum arbitrium¹⁵⁹ SEMEL RECEPTO¹⁶⁰
 id est concessso LIQUET¹⁶¹ QUANTUS OCCASUS¹⁶² id est quanta destructio
 HUMA-

145 quae inconvenientia sequuntur OJD (consequuntur R) inconvenientia
 quae sequuntur PPeG / 146 si auferatur liberum arbitrium om. PPeG
 si auferatur libertas arbitrii R / 147 liberum . . . non sit om. R /
 148 et circa hoc . . . sequuntur om. P / 149 secundo . . . sequitur om. P /
 150 si ODP om. JPeG / 151 arbitrii . . . proponuntur OJD hominum
 ad deum igitur nec ponendi inconvenienciam ex parte arbitrii frustra
 proponitur P ex parte arbitrii frustra igitur proponuntur Pe ex
 parte arbitrii igitur proponuntur G / 152 pone R / 153 puniuntur . . .
 boni (boni sunt J) R (boni premiantur D) PeG (premia P) puniuntur
 boni et premiantur mali sunt O / 154 nec erunt . . . hominibus JRD
 (in virtutes in hominibus O) nec vicia nec virtutes erunt in hominibus P
 nec vicia nec virtutes essent in hominibus PeG / 155 aguntur R /
 156 naturæ om. P / 157 unde dicit om. P / 158 scilicet om. P /
 159 libertas arbitrii R / 160 recepti R / 161 liquent J /
 162 casus P /

615

NARUM RERUM CONSEQUATUR.¹⁶³ (85) FRUSTRA ENIM PROPONUNTUR¹⁶⁴ BONIS MALISQUE PRÆMIA
 POENAEVE¹⁶⁵ et ita¹⁶⁶ statuta¹⁶⁷ et leges¹⁶⁷ humanæ inutiles sunt quæ pœnas et
 præmia statuant¹⁶⁸ QUAE NULLUS MOTUS¹⁶⁹ ANIMORUM LIBER AC VOLUNTARIUS PROMERUIT.

(88) ILLUD¹⁷⁰ OMNIUM VIDEBITUR INQUISISSIONE quod¹⁷¹ nunc iudicatur ~~de~~quissimum,¹⁷¹
 scilicet¹⁷² vel PUNIRI¹⁷² IMPROBOS VEL REUNERARI PROBOS QUOS¹⁷³ AD ALTERUTRUM
 scilicet ad probitatem^u vel improbitatem NON MUTAT¹⁷⁴ PROPRIA VOLUNTAS scilicet
 ex sua libertate SED¹⁷⁵ CERTA VOLUNTAS FUTURI¹⁷⁵ COGIT. (92) Igitur NEC VITIA
 NEC VIRTUTES¹⁷⁶ QUICQUAM¹⁷⁷ FUERINT¹⁷⁸ cum non sit libera electio¹⁷⁹ boni et
 mali ex qua virtutes¹⁷⁷ et vitia oriuntur SED POTIUS MIXTA ET INDISCRETA CON-
 FUSIO OMNIUM¹⁸⁰ MERITORUM scilicet bonorum et malorum. Deinde cum dicit (94)
 QUOQUE NICHIL¹⁸¹ ostendit quod inconveniens sequitur ex parte Dei, scilicet
 quod Deus¹⁸² sit auctor peccatorum,¹⁸³ unde¹⁸⁴ dicit CUMQUE OMNIS ORDO RERUM¹⁸⁴
 DUCATUR¹⁸⁵ EX PROVIDENTIA¹⁸⁵ NICHILQUE LICEAT scilicet¹⁸⁶ libere fieri EX
 HUMANIS CONSILIIS, FIT id est sequitur UT VITIA NOSTRA REFERANTUR AD AUCTOREM
 OMNIUM BONORUM scilicet Deum QUO NICHIL SCELERATUS¹⁸⁷ EXCOGITARI POTEST
 scilicet quam dicere Deum auctorem vitiorum, quod tamen est necessarium¹⁸⁸
 absoluta libertate.¹⁸⁹ Defectus enim in operatione, qui non est in potestate
 rei ut evitetur, necessario est ab agente et producente, si non fuerit operatio
 impedita ab extrinseco. Talis autem est actio voluntatis, si non fuerit libera
 sed necessario agens. Producens autem voluntatem Deus est et ideo¹⁹⁰ defectus
 actionis voluntarie, si non sit libera, reducetur¹⁹¹ in Deum. Deinde cum dicit
 (97) Igitur NEC SPERANDI ostendit quod inconveniens¹⁹² sequitur ex parte coniunc-
 tionis hominis ad Deum. Ubi advertendum, quod duo sunt actus, quibus homo
 maxime coniungitur Deo in ordine ad futurum bonum, sci-

(619 - notes)

706

163 consequetur OJ / 164 proponitur PPeG / 165 et penas statuunt poeneve G /
166 ista J / 167 leges et statuta D / 168 statuerunt R / 169 modus P /
170 idque PeG / 171 quod . . . aequissimum om. P / 172 scilicet vel
puniri OJ scilicet vel ut puniri PeG scilicet ut puniri P vel puniri R
puniri D / 173 quem D / 174 non mutat] mutat P nec mittit D / 175 seducta
necessitas scilicet futuri PeG / 176 virtutem O virtute J / 177 quicquam
. . . virtutes om. G. / 178 fuerit PPeG / 179 electus J / 180 omnium
scilicet PPeG / 181 quoque nichil quo nichil R cum oportet nichil PeG /
182 Deus om. PPeG / 183 vitiorum D / 184 unde dicit cumque omnis ordo
rerum OJRD cumque (quoque P) id est omnium rerum ordo PeG (ordo rerum P) /
185 ex providentia ducatur R / 186 suple (sup.) D / 187 scelerarius P
scelerius R scelarius J / 188 necessaria J / 189 absoluta libertate] allata
libertate arbitrii R / 190 non J / 191 refertur R / 192 inconveniens
quod RD /

617

licet actus deprecandi,¹⁹³ qui spectat ad intellectum. Unde dicit Ioannes Damascenus libro primo:¹⁹⁴ oratio est ascensus intellectus ad¹⁹⁵ Deum vel in Deum, quo quidem¹⁹⁵ actu insinuamus Deo indigeniam nostram respectu boni futuri. Insinuamus, dico,¹⁹⁶ non quasi quod prius latuit per talem¹⁹⁷ insinuatione Deo¹⁹⁸ innotescat, sed nos¹⁹⁹ ipsi insinuatione utendo consideremus in hiis ad divinum auxilium esse recurrentum. Actus autem sperandi spectat²⁰⁰ ad motum affectus, quod patet ex eius obiecto,²⁰¹ quod est bonum futurum. Per istum autem actum adhaeremus Deo tanquam perfecto principio²⁰² bonitatis innitentes eius auxilio ad ostendendum²⁰³ bonum quo indigemus. Si²⁰⁴ autem huiusmodi²⁰⁴ bonum esset necessarium evenire vel etiam impossibile,²⁰⁵ inutilis esset actus uterque. Dicit ergo (97) Igitur nec ulla ratio est sperandi aliquid²⁰⁶ nec deprecandi.²⁰⁶ (99) Quid²⁰⁷ enim vel speret vel etiam deprecetur quisque²⁰⁷ quando series indeflexa²⁰⁸ connectit omnia optanda? quasi diceret frustra fiet²⁰⁹ utrumque. Igitur auferetur²¹⁰ illud²¹¹ unicum commercium sperandi deprecandi inter deum²¹² et homines. Vocat autem spem et deprecationem commercium, quia istis divina beneficia mercantur. Unde subdit (102) si quidem²¹⁴ pretio iutae humilitatis quam protestantur spes et deprecatio, quibus homo subicit²¹⁵ se Deo promereatur²¹⁶ inestimabilem vicem²¹⁶ divinae gratiae, qui solus modus²¹⁷ est quo homines videantur posse colloqui cum deo coniungique scilicet per adhesionem illi luci inaccessam id est inaccessibili, scilicet Deo ad quem non contingit²¹⁸ accedere comprehendendo prius quoque quam impetrant ipsa.

a. De fide orth. III, c. 24

193 deprecandi e' D deprehendi P / 194 primo OJP tertio RD secundo PeG / 195 in deum vel ad deum quo scilicet R / 196 autem R / 197 per talem periculosa P / 198 deo om. D / 199 ut nos R / 200 spectum J / 201 obiecto (ob'o) OJD obiectio R obiciendo ? (Odo) P opposito PeG / 202 perfecto principio OJRD principio perfectioni (?) PPeG / 203 consequendum R sinuendum (sic) PeG / 204 si autem huiusmodi R si vero huiusmodi PPeG si autem hoc D sed si huiusmodi OJ / 205 impossibile] in primo P / 206 aliquid nec deprecandi OJD aliquid vel deprecandi (predicandi P) PeG aliquid nec aliquid nec deprecandi R / 207 quid enim

vel speret vel etiam deprecetur quisque OJD quid enim vel speret vel etiam
deprecatur quisquis P quod enim speret vel eciam deprecetur quisque PeG
quid enim speret vel deprecetur R / 208 indeflexa falsa PeG / 209 fieret PPeG /
210 auferunt R / 211 id est PPeG / 212 interdictum deum R / 213 divina
beneficia] divina (beneficia om.) D divinam gratiam R / 214 quis R quid G /
215 se subicit PPeG / 216 promeretur inestimabilem esse R / 217 motus J 7
218 committit J convenit R /

RACIONE SUPPLICANDI impetracio enim uel dicit ipsam condescensionem qua
 219 220 221
 Deus petitioni nostre annuit et ita hoc est idem coniungi Deo
 221 222
 quod impetrare et ita simul sunt uel dicit consecucionem efficiens
 223
 petiti et sic contingit quod prius iungatur homo Deo quam impetrat
 in ordine effectus. (107) Que scilicet spes et deprecacio SI RECEPTA
 id est concessa NECESSITATE FUTURORUM NICHIL CREDANTUR HABERE VIRIUM
 224 225 225
 QUID ERIT QUO CONNECTI ATQUE ADHERERE POSSIMUS ILLI PRINCIPI RERUM?
 226
 quasi diceret nichil. (110) QUARE NECESSE ERIT HUMANUM GENUS
 DISSEPTUM 227 228 229
 id est disiunctum SUO FONTE id est a suo principio Deo
 230 231 232
 FATISCERE scilicet deficere UTI CANTABAS PAULO ANTE libro quarto,
 232
 metro sexto.

V m 3

1 2
 QUENAM DISCORS metrum tertium libri quinti quod dicitur Adonicum
 3 4
 uel Archilochicum de quo habitum est supra libro quarto, metro sexto.
 5 6 4
 Ponit autem in fine unum uersum metri Adonii dactilici dimetri de quo
 7 8
 habitum est libro primo, metro ultimo, in quo facit exclamacionem
 super incompossibilitate que apparet inter providenciam et liberum
 9 9
 arbitrium. Et diuiditur in quatuor partes in quarum prima exclamando
 10
 querit quare sunt incompossibilia, cum per considerata uideantur
 11
 possibilia. Secundo ponit ad hoc responcionem ibi (6) AN NULLA EST.
 12 13 14
 Tercio contra responcionem obicit ibi (11) SED CUR TANTO. Quarto
 15
 solvit obiectionem ibi (20) AN CUM MENTEM. Dicit ergo (1) QUENAM
 16 16 17
 CAUSA RESOLVIT FEDERA RERUM scilicet ne se compatiantur
 simul aut QUIS DEUS TANTA

219 petitionem I pemptioni R / 220 annuit P / 221 hoc est . . . simul
 sunt D (idem om. OJR) et ita dicunt quod coniungi Deo quod impetrare et
 ita sunt simul P et ita debent hic coniungi tota quod impetrare et ita
 sunt simul PeG 7 222 efficiens OJDC effectus PPe / 223 coniungatur P /

224 qui quid erit quo (quod G) connecti (committi G) aut coherere PPeG/
 225 principi rerum RDPeG principi OJ principio P / 226 est OR /
 227 disseptum JPe disceptum ORDGP / 228 a suo P / 229 deo om. R /
 230 fatiscere om. PPeG / 231 scilicet deficere PPeG om. OJRD / 232 uti
 paulo ante cantabas libro quarto metro sexto circa finem R /

1 libri quinti om. PPeG / 2 adonicum PPeG adonum OJRD / 3 archi-
 lochicum DP arlochicum O arilochicum J archilogum R archilogicum Pe
 achilogicum G / 4 habitum est . . . de quo om. O / 5 adonii JRD
 adonici PeG / 6 diametri PeG deametri P / 7 habitum est OJRD supra
 PPeG / 8 ultimo OJRD quinto PPeG / 9 partes in quarum prima OJRD et
 in primo P in primo PeG / 10 incomprehensibilia O / 11 mensionem PeG/
 12 mensionem PeG (?D) 13 tante R / 14 quanto R / 15 aut PPeG /
 16 causa discors resoluit JD discors resoluit OR discors causa
 resoluit P(soluit PeG) / 17 se om. RPeG